

CRNA GORA
SKUPŠTINA CRNE GORE

PRIMLJENO:	5.6.	2017. GOD.
KLASIFIKACIONI BROJ:	00-71/19-3	
VEZA:		
EPA:	716 XXVI.	
SKRAĆENICA:		PRILOG:

SKUPŠTINA CRNE GORE

N/r Predsjedniku,

g-dinu Ivanu Brajoviću

Na osnovu člana 93 stav 1 Ustava Crne Gore i odredaba čl. 130 i 131 Poslovnika Skupštine Crne Gore, podnosimo *Predlog rezolucije o načinu valorizacije elektroenergetskog potencijala Crne Gore*, radi stavljanja u skupštinsku proceduru.

Andrija Mandić

Nebojša Medojević

Milan Knežević

prof. dr Branko Radulović

Milutin Đukanović

Izvjestilac: prof. dr Branko Radulović

PREDLOG

Svjesni dinamičnih dešavanja u energetsom sektoru na globalnom planu, te da će proizvodnja električne energije morati da uvaži visoke standarde sigurnosti i zaštite životne sredine, da će tražnja za energijom rasti, da će cijena biti sve veća, bilo da je u pitanju region ili globalno tržište.

Znajući da državne samostalnosti nema bez energetske samodovoljnosti, da su dinamičan i održiv razvoj i socijalna sigurnost u velikoj mjeri uslovljeni stanjem u energetici.

Imajući u vidu da će na globalnom planu i u Evropskoj uniji, učešće električne energije iz obnovljivih izvora morati da raste, da će termoelektrane morati da ispune uslov nulte emisije gasova ili će u protivnom biti ugašene, ili će plaćati velike penale.

Konstatujući neodgovoran odnos države prema energetsom sektoru, da u prethodnih trideset godina nije izgrađen nijedan veliki izvor električne energije, da je EPCG bila opterećena lošim i koruptivnim komercijalnim i upravljačkim ugovorima, da su interesi energetske lobija i pojedinih of šor kompanija bili prioritetni.

Konstatujući da su aktivnosti Vlade Crne Gore u izgradnji novih velikih hidroelektrana nedovoljne i u pojedinim slučajevima pogrešno koncipirane.

Konstatujući da plan modernizacije postojeće i izgradnje nove termoelektrane nije zasnovan na detaljnim analizama i aktivnostima i da neće obezbjeđiti održivo funkcionisanje.

Konstatujući da cijena električne energije iz obnovljivih izvora već bilježi silazni trend, da će, zahvaljući intezivnom povećanju produktivnosti i smanjenju cijene koštanja opreme i proizvodnje, cijena iz vjetrogeneratora na kopnu i solarnih fotonaponskih pogona biti do 2020.godine niža od one iz najjeftinijih alternativnih fosilnih goriva.

Konstatujući da se izgradnja malih hidroelektrana odvija na protivzakonit način, da je usmjerena samo na ostvarivanje parcijalnih interesa, da se postižu mali pozitivni energetske efekti, dok se istovremeno drastično narušava životna sredina i uslovi življenja, da su veoma mali finansijski efekti za državu a državne subvencije ogromne.

Konstatujući da valorizacija energije vjetra, sunca i biomase počiva na pogrešnom modelu i da je nedovoljna.

Konstatujući da energetska efikasnost treba da bude značajnija.

Svjesni da građani Crne Gore u odnosu na životni standard plaćaju veoma skupu električnu energiju.

Smatrajući da raskid ugovora sa A2A i spajanje sa Rudnikom uglja nije realizovano na zakonit način i u interesu EPCG i države Crne Gore.

Zabrinuti zbog nedoumica Vlade Crne Gore oko učešća države u energetsom sektoru i mogućnosti da se dio akcija EPCG ponovo proda nekom tkz. strateškom partneru.

Konstatujući da aktuelna strateška dokumenta razvoja energetike Crne Gore, posebno Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine i Akcioni plan za period 2016-2020, nemaju strateški karakter, da su u pojedinim segmentima kontradiktorna, da se favorizuju pogrešni scenariji, da se u potrebnoj mjeri ne realizuju i da nijesu u saglasju sa trendovima i odlukama energetske politike Evropske unije.

Ubijedeni da Crna Gora posjeduje veliki potencijal u elektroenergetskom sektoru, da ima potrebno ekspertsko znanje i kadar u ovoj oblasti, da su finansijska sredstva za modernizaciju i izgradnju novih izvora dostupna i povoljna.

Smatrajući da buduća energetska politika mora biti dinamičnija i u punom saglasju sa zahtjevima energetske politike Evropske unije, da mora da uvaži savremene tehnno-ekonomske i ekološke standarde, kulturno nasleđe i demografske specifičnosti.

Insistirajući da prioritetne aktivnosti u energetskej politici moraju biti: izgradnja velikih hidroelektrana po prioritetu i pune ekološko održive termoelaktrane, održiva valorizacija alternativnih izvora i povećanje energetske efikasnosti postojećih proizvodnih, prenosnih i distributivnih objekata.

Ubijeđeni da bi valorizacija elektroenergetskog sektora na dugoročno održiv način najefikasnije ostvarila direktne i indirektno pozitivne socio-ekonomske efekte.

Iskazujući opredjeljenje da Crna Gora treba da bude trajni i dominantni vlasnik EPCG.

Na osnovu člana 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore, Skupština Crne Gore 26. saziva, na _____ sjednici prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2019. godini, dana _____ donijela je

REZOLUCIJU

O

NAČINU VALORIZACIJE ELEKTROENERGETSKOG SEKTORA CRNE GORE

- 1) Skupština Crne Gore smatra da je elektroenergetski potencijal najznačajniji privredni resurs i da ga treba razvijati na dugoročno održiv način, u punom saglasju se energetskej politikom Evropske unije i većim učešćem obnovljivih izvora energije;
- 2) Skupština Crne Gore naglašava da elektroenergetski sistem predstavlja nacionalno dobro od najvećeg značaja;
- 3) Skupština Crne Gore ističe da proizvodni, prenosni i distributivni elektroenergetski objekti su jedni od najznačajnijih faktora nacionalne bezbjednosti;
- 4) Skupština Crne Gore je ubijeđena da elektroenergetski sistem treba da bude u dominantnom vlasništvu države;
- 5) Skupština Crne Gore potencira da elektroenergetski sektor treba razvijati na dinamičan, sveobuhvatan, održiv i konkurentan način;
- 6) Skupština Crne Gore insistira na hitnim aktivnostima oko izgradnje svih velikih izvora električne energije na dugoročno održiv način, uvažavajući ekonomske indikatore, tehničke i geološke standarde i analize, ekološku zaštitu i očuvanje kulturnog nasleđa;
- 7) Skupština Crne Gore uspostavlja trajni moratorijum na gradnju malih hidroelektrana;
- 8) Skupština Crne Gore insistira na sistemski i održivo uređenoj valorizaciji energije vjetra, sunca i biomase;

- 9) Skupština Crne Gore ističe da energetska efikasnost mora biti značajnije povećana;
- 10) Skupština Crne Gore poziva Vladu Crne Gore da u cilju realizacije predhodnih odrednica i strateških ciljeva preduzme sledeće mjere:
- formira ekspertsku radnu grupu za razvoj energetike u sklopu Instituta za razvoj ili Ministarstva ekonomije;
 - inovira Strategiju razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine i Akcioni plan do 2020. godine sa utemeljenim analizama, optimalnim rešenjima, objektivnim rokovima i u skladu sa energetskom politikom Evropske unije, a sa ciljem dinamičnog i održivog razvoja energetike;
 - prioritetno valorizuje vodotok Pive - nove HE "Komarnica", HE "Piva II" i HE "Kruševo", te sa revitalizovanom HE "Piva", treba da čine jedinstven sistem, da rade u taktu i reverzibilno, da posjeduju kompezacione bazene. Idejno rešenje izgradnje HE „Komarnica“ preinačiti u studiju o punoj valorizaciju vodotoka Pive;
 - zaustavi sve aktivnosti oko izgradnje velikih hidroelektrana na vodotoku Morače;
 - usaglasi dugoročno održiv interes oko valorizacije zajedničkih vodotoka i stajaćih voda sa susjedima, prije svega sa Republikom Srpskom u vezi sa Bilećkim jezerom, vodotokom Pive i vodotokom Tare;
 - razmotri efekte i posledice varijante izgradnje HE „Buk Bijela“ u novim okolnostima, s obzirom da je Republika Srpska odlučila da sama otpočne izgradnju hidroelektrane na svojoj teritoriji uz granicu sa Crnom Gorom;
 - sačini relevantnu Studiju izvodljivosti izgradnje TE "Pljevlja II", TE "Maoče", revitalizacije TE "Pljevlja I", toplifikacije i ekološke sanacije Pljevalja primjenom najboljih „BAT tehnologija“ koje omogućavaju „nultu emisiju gasova“, potencirajući CO₂. Idejno rješenje rekonstrukcije TE "Pljevlja I", toplifikacije i ekološke sanacije Pljevalja preinačiti u studiju potpune ekološke sanacije Pljevalja i održive valorizacije uglja, sa nultom emisijom CO₂;
 - zaustavi dalje davanje i obnavljanje energetske dozvola po već podnijetim zahtjevima za izgradnju i rad malih hidroelektrana, preispita zakonitost i odgovornost za dodijeljene dozvole, sprovede stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu- kumulativnih uticaja svih odobrenih projekata;
 - promoviše nove modele proizvodnje tzv. građanske energije i formiranje energetske zadruge od strane domicilnog stanovništva na održiv način;
 - ukine podsticaje povlašćenim proizvođačima električne energije iz obnovljivih izvora na račun građana Crne Gore, kao krajnjih potrošača, i zamijeni ih novim tržišnim instrumentima, podrškom iz fondova Evropske unije i metodologijom koja će uvažiti stanje na tržištu električne energije, efikasnije tehnologije – niža ulaganja i nove direktive Evropske unije;
 - sačini Studiju valorizacije potencijala vjetra, sunca, bioenergije u Crnoj Gori, sa dominantnim direktnim investicionim učešćem EPCG;

- sačini Studiju povećanja energetske efikasnosti, imajući u obzir korišćenje EU fondova, unaprijedi zakonsku regulativu, saradnju sa lokalnim samoupravama, privrednim subjektima i fizičkim licima;
 - uvede novi model upravljanja akcionarskim društvima, delegiranjem stručnih pojedinaca u upravljačke organe, izborom menadžmenta i direktora preko javnog konkursa i kontrolom rada od strane Vlade Crne Gore;
- 11) Skupština Crne Gore poziva pravosudne organe da preispitaju poslovanje u energetskom sektoru i osnovanost dostavljenih tužbi i mnogih indicija o protivzakonitom radu, sa posebnim osvrtom na ugovor zaključen sa A2A i dodjelama dozvola za izgradnju i rad malih hidroelektrana.

OBRAZLOŽENJE

I USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE REZOLUCIJE

Ustavni osnov za donošenje ove rezolucije sadržan je u članu 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore.

II RAZLOZI ZA DONOŠENJE REZOLUCIJE

Vlada Crne Gore je u Mišljenju od 4. marta 2019. godine, na našu inicijativu Predloga rezolucije o načinu valorizacije elektroenergetskog potencijala Crne Gore, iznijela brojne tvrdnje koje nijesu u saglasju sa našim konstatacijama i predlozima. Čak je obznanila neke aktivnosti, poput pregovora sa kineskom kompanijom Norikco oko izgradnje i korišćenja osam hidroelektrana na rijeci Morači.

U periodu od 4. marta do danas Vlada je ipak donijela niz odluka koje su u saglasju sa stavovima u našem Predlogu rezolucije a u suprotnosti njihovim stavovima iznijetim u Mišljenju. Tako je Vlada zaustavila sve aktivnosti oko izgradnje hidroelektrana na Morači zbog mnogih negativnih i otvorenih pitanja, otpočela je i aktivnosti oko izgradnje HE“Kruševo“, pokrenula je sudski spor zbog načina izgradnje HE“Buk Bijela“, stornirala izgradnju malih hidroelektana, i najavila da će ukinuti nadoknadu za obnovljive izvore. DF podržava ove odluke Vlade Crne Gore.

Naglašavamo da su rešenja i stavovi koje smo predložili u Rezoluciji konsenzualna mišljenja vodećih stručnjaka iz energetike u Crnoj Gori i inostranstvu, saglasna sa zaključcima brojnih studija i najboljih praksi u svijetu i uvažavaju odluke međunarodnih institucija.

Razlozi za donošenje rezolucije su mnogostruki, bilo da su u pitanju direktni ili indirektni, kratkoročni ili dugoročni efekti.

Tako, prema predviđanjima relevantnih institucija za nekoliko godina cijena električne energije na tržištu će biti veća od 100 €/MWh. Sigurno da će ona biti i veća u okruženju imajuću u vidu veliki deficit električne energije na jugu Italije i konekciju sa tim prostorom.

Takođe, ekonomski indikatori, bilo da je u pitanju visina uloženi sredstava u odnosu na dobijenu snagu ili proizvodnju, pokazuju da su HE "Komarnica", HE "Piva II" i HE "Kruševo" visoko profitabilni projekti. Sa uloženi cca 360 miliona €, imali bi novih cca 700 MW snage i godišnju proizvodnju cca 1.000 GWh, što sa HE "Piva" bi iznosilo cca 1.100 MW snage i cca 1.900 GWh proizvodnje i to vršne energije čija cijena je minimum 40% veća od tekuće. Kredit, sa grejs periodom od 5 godina, uz EKS od 10%, kojim se mogu izgraditi hidroelektrane, vratio bi se za 10 godina i to samo od dijela profita. Ovo su zlatni rudnici, dugoročno sve vredniji.

Kada je u pitanju dogovor sa susjedima oko korišćenja zajedničkih vodotoka i stajališta voda, treba znati da trećina Bilećkog jezera je naše i ono se od strane Republike Srpske koristi bez ikakve nadoknade, zatim HE "Kruševo-donje", čija snaga je mnogo veća od HE "Kruševo-gornje", se u lijevom profilu neznatno nalazi na teritoriji Republike Srpske, dok je Republika Srpska sama otpočela izgradnju HE „Buk Bijela“ na svojoj teritoriji, mnogo manje snage. Na ovaj način rafting na Drini, kao nastavak ture na Tari, biće onemogućen. Takođe, trajno će se izgubiti mogućnost zajedničke izgradnje neke varijante visoko profitabilne HE „Buk Bijela“, uz očuvanje ljepote i atraktivnosti Tare.

Tehno-ekonomski, kulturološki, demografski i seizmički indikatori ukazuju da je izgradnja četiri, odnosno osam, hidroelektrane na Morači negativna. U pitanju su tkz. protočne hidroelektrane a to znači kada svi imaju električnu energiju i one imaju. Čak i sa prevođenjem voda Tare u Moraču, što je nemoguće, bile bi na ivici rentabiliteta.

Treba istaći da je raskid ugovora sa Škodom Praha oko izgradnje TE „Pljevlja II“ dobara odluka jer ugovor nije obezbjeđivao ekološke standarde, posebno „nultu emisiju gasova“, niti dugoročni rad, ni pozitivne finansijske efekte. Preskupa je to bila investicija i nosila je ogromne rizike. Bazirala se na velikim i rastućim troškovima za penale zbog emisije CO₂, koji bi ukoliko bi se odobrio rad takve termoelektrane, 2040. godine iznosili čak 60% od ukupne cijene električne energije. Imala bi identičnu tehnologiju kao češka TE "Tušimice", koja neće ispuniti ekološke zahtjeve iz Pariskog sporazuma.

Zato je potrebno sačiniti kvalitetnu studiju kako valorizovati bilansne rezerve uglja više od 230.000.000 tona a eksploatacione više od 190.000.000 tona u saglasju sa zaključcima, direktivama, preporukama i predviđanjima Vijeća EU, Pariškim sporazumom o klimatskim promjenama UN, Institutom za klimatsku analitiku i Međunarodnom energetsom agencijom.

Nažalost, dva strateška dokumenta iz oblasti energetike, Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine i Akcioni plan za sprovođenje Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine za period 2016-2020. godine, su postali nekvalitetni i treba ih temeljno izmijeniti ili izraditi nova. Činjenica da Referentni

scenario izgradnje novih proizvodnih kapaciteta u energetici obuhvata izgradnju samo HE „Komarnica“ na vodotoku Pive, četiri hidrocentrale na vodotoku Morače i TE „Pljevlja II“ sa emisijom CO₂ je suludo. Takođe nijedan rok, bilo da je u pitanju modernizacija ili izgradnja novih objekata nije ispoštovan, čak aktivnosti nijesu ni otpočele a prošlo je već četiri godine, a završetak je oročen na 2020. godinu. Mnoga rešenja nijesu sveobuhvatna, analitična ili su u suprotnosti sa regulativama EU.

EU intezivno modernizuje i izgrađuje nove kapacitete OIE i u kontinuitetu redukuju proizvodnju električne energije iz fosilnih goriva i nuklearki. Tako u 2017. godini proizvodnja iz obnovljivih izvora energije je po prvi put bila veća nego proizvodnja u temoelektranama na uglj. Takođe, udio vjetroelektrana, sunčanih i elektrana na bio masu u proizvodnji električne energije je povećan na 20.9%, dok je udio termoelektrana smanjen i iznosi 20.6%.

Posebno to će se desiti u sledećem periodu. Naime, prema Izvještaju međunarodne agencije za obnovljivu energiju (IRENA) cijena električne energije iz obnovljivih izvora bilježi dosta intezivan silazni trend, kao posledica sve veće produktivnosti i poboljšanja tehnologije. Predviđaju da će do 2020. godine cijena električne energije iz vjetroelektrana na kopnu i solarnih fotonaponskih pogona biti niža od cijene koštanja električne energije iz termoelektrana na fosilno gorivo, gas ili naftu. Cijena električne energije proizvedena u solarnim pogonima u Čileu, Meksiku, Peruu, Saudijskoj Arabiji i Ujedinjenim Arapskim Emiratima nudi se u veleprodaji po rekordno niskoj cijeni od oko 3 US\$ centa po KWh. japanska tehnološka kompanija Soft Bank potpisala je sa saudijskom vladom ugovor o izgradnji najvećeg solarnog parka na svijetu, čija će snaga iznositi čak 200GW i koji će puni kapacitet dostići do 2030. godine a ukupna ulaganja će iznositi do 1 milijardu \$ po GWh instalisane snage.

Nova pravila EU smanjuju i ukidaju subvencije za obnovljive izvore energije i uvode nova četiri modela podrške institucionalnog okvira dinamičnog razvoja proizvodnje ove električne energije.

Crna Gora je već dostigla udio energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji od 33% koji je postavljen kao cilj do 2020. godine. Istovremeno raste iznos podsticaja za povlašćene proizvođače. U prvih šest mjeseci ove godine isplaćeno je 7.5 miliona €, koje su direktno platili građani Crne Gore. Zbog toga i mnogih drugih razloga građani plaćaju jednu od najvećih cijena struje u regionu, a prema jedinici standarda kupovne moći (PPS) među najvećim u Evropi.

Poslovanje elektroenergetskog sektora od 1990. godine do danas je bilo opterećeno mnogim nezakonitim poslovima jer je interes energetskog lobija i pojedinaca bio važniji od javnog interesa i razvoja elektroenergetskog sektora. Neophodno je da pravosudni organi preispitaju ugovore KAP-a sa EPCG i u dolarskoj i u eurskoj cijeni, djelimičnu privatizaciju i dokapitalizaciju EPCG, ugovore sa A2A, Ternom i Rudnikom uglja. U pitanju su štete u milijardama eura, te da je bilo odgovorne vlasti danas bi elektroenergetski sektor imao više nego duplo veću proizvodnju i bio mnogo efikasniji, a građani Crne Gore bi zahvaljujući toj činjenici imali znatno veći standard i plaćali nižu cijenu struje.

Imajući u vidu sve prethodno, pozivamo Vladu da temeljno prouči naše predloge, da bi došli do optimalnih rešenja i najšireg konsenzusa. U tom smislu očekujemo da će Vlada zbog javnog interesa shvatiti značaj ove Rezolucije i u skupštinskoj raspravi uzeti učešće na najvišem nivou.

III FINANSIJSKA SREDSTVA ZA SPROVOĐENJE REZOLUCIJE

Tačan iznos finansijskih sredstava za izgradnju novih izvora električne energije i revitalizaciju postojećih, stepen njihovog povraćaja kao i efekte na društvo u cjelini, daće relevantne studije i transparentni i zakoniti procesi. Potrebna finansijska sredstva će se obezbijediti iz profita EPCG, Razvojne banke Crne Gore, EU-fondova, institucionalnih investitora, međunarodnih finansijskih institucija, komercijalnih banka. Uložena sredstva će se direktno i indirektno vratiti i multiplicirati. Na taj način novac nije problem.